

ALKOHOLEN DÖDAR OCH VÅLDTAR

Om sambandet mellan alkohol och våld
En rapport från IOGT-NTO

Text: Bo Högstedt
Grafisk form: IOGT-NTO:s kommunikationsenhet
Tryck: Sandvikens Tryckeri 2010

Inledning

Vem vågar bryta mönstret? Sambandet mellan alkohol och våld är välkänt och många är de som vittnat och skrivit om de följder som alkoholen kan leda till och i alltför många fall leder till.

Ulrika Grann är en av de som påtalat det tydliga sambandet, bland annat i en intervju i tidningen Nämndemannen. Hon säger att "tendensen just nu är en ständigt ökad tolerans av alkohol i samhället. Alkoholkonsumtionen verkar öka bland flertalet inom samhällets olika sociala skikt".

Ulrika Grann säger också att om ett samhälle vill stävja våldet och kriminaliteten, är det enklaste sättet att drastiskt gå in för minskad konsumtion av alkohol i samhället.

Intervjun är så intressant att fler bör få tillfälle att läsa den. Därför detta särtryck av intervjun. Vi har också valt att presentera en del citat ur några andra rapporter om alkohol och våld.

Radioprogrammet Kaliber sände i april 2009 ett program om alkohol och våld. I programmet påvisade reportrarna att de flesta grövsta våldsbrotten i Sverige begåtts under berusning. Bland annat granskades 282 våldsbrottsdomar vid tingsrätterna i Göteborg och Stockholm under en tidsperiod om tre månader. I 78 procent av domarna var gärningsmannen berusad av alkohol.

Exemplen är många, mycket av det våld som uppträder i samband med idrottsevenemang är alkoholrelaterat. Ett faktum som fått flera kommunpolitiker att ifrågasätta alkoholservingen på arenorna.

Öppettiderna på krogen har också blivit längre och förslaget till ny alkohollag kommer, om kommunernas alkoholhandläggare får rätt, att innebära tusentals fler serveringstillstånd i landet. Med de öppettider som lagen medger kommer denna utveckling att innebära fler misshandelsfall och ökade samhällskostnader för vård och behandling.

Vi menar att det räcker nu. De tragedier som alkoholen är upphov till kan aldrig rättfärdigas av egenintressen. Sverige behöver inte fler krogar som har öppet längre. Vi behöver inte mer alkoholreklam eller införsel av alkohol. I stället behöver vi:

- Bättre tillsyn av krogarna gällande ordning och nykterhet
- Fler alkoholfria miljöer
- Stöd till de barn som växer upp i beroendemiljöer

- Stopp för alkoholreklam och sponsring
- Mer resurser till förebyggande arbete
- Sänkt total konsumtion av alkohol
- Ingen försäljning av alkohol i gårdsbutikerna

Så befriande det skulle vara om någon idrottsarena och/eller krog vågade vara föregångare och erbjuda ett alternativ som skulle vara attraktivt för alla, inte minst barnfamiljer.

Särtryck av en artikel i *Nämndemannen* 3/2009 med dr Ulrika Grann, forskare inom Kriminalvården:

ALKOHOLEN DÖDAR OCH VÅLDTAR

”Sprit och vin faktiskt farligare för kriminaliteten än vissa droger”

När svensk kriminalitet diskuteras, synas sällan alkoholens roll. Men faktum kvarstår, idag kan man säga att alkoholen varit den utlösande faktorn bakom flertalet fall i Sverige vad gäller mord, misshandel, kvinnofrid och våldtäkt. Mer alkohol i ett samhälle, innebär ett stegrat våld, detta är ett uppenbart samband. Ett samband dock som få verkar våga nämna och ta tag i.

Den som säger detta är Ulrika Grann, medicine doktor och forskare knuten till kriminalvården. Hon har under lång tid forskat i frågan om alkoholens roll i samband med kriminalitet. Studien är omfattande, den innefattar dömda i Sverige med straff längre än fyra år.

Ulrika Grann har under lång tid forskat i frågan om alkoholens roll i samband med kriminalitet. Studien är omfattande, den innefattar dömda i Sverige med straff längre än fyra år.

– De dömda som jag studerat rör intagna vid Kumlaanstalten som dömts för brott som generellt gett dem långa fängelsestraff, säger Ulrika Grann. De intagna har gjort sig skyldiga till brott som omfattar mord, misshandel, sexualbrott, våldtäktsbrott, grov kriminalitet. Frågan som ställts i undersökningen har varit vilken roll alkoholkonsumtionen haft i samband med utförandet av våldshandlingen.

Ulrika Grann berättar att studien har visat ett mycket nedslående samband. I flertalet, 70 procent av fallen, hade de intagna haft en stor mängd alkohol i kroppen, när dåden utfördes.

– Det märkliga i dagens samhällsdiskussion är att alkoholens roll sällan nämns när kriminalitet diskuteras, säger Ulrika Grann. Däremot kommer ofta andra variabler upp när kriminalitet förklaras. Man förklarar våldet ofta med rent sociologiska orsaker som exempelvis bristfälliga boendemiljöer, arbetslöshet eller en svår uppväxt. Men faktum kvarstår, många av de brott som begåtts skulle aldrig ha inträffat om

samhället haft en mer restriktiv linje till alkoholen.

Ulrika Grann påpekar att alkoholen är en i jämförelse med andra droger djupt underskattad drog.

– När jag kommer med vissa jämförelser häpnar folk, säger hon. Man vill kanske inte acceptera hur det förhåller sig. Att nyttja alkohol innebär exempelvis en 14 gånger så stor risk för att utföra ett brott, än om samma person nyttjade cannabis. I jämförelse med amfetamin är nyttjandet av alkohol sju gånger så farligt vid våldsbrott. Detta innebär ju självklart inget försvar i resonemanget för vare sig cannabis eller amfetamin, men visar snarare alkoholens farlighet.

Ulrika Grann säger att tendensen just nu är en ständigt ökad tolerans av alkohol i samhället. Alkoholkonsumtionen verkar öka bland flertalet inom samhällets olika sociala skikt.

– Det senaste är inom idrottsrörelsen, påpekar hon. Numera säljer fotbollsklubbarna öl vid sina idrottsevenemang, något som kan synas märkligt, idrott och alkohol ska väl inte vara förenliga. Utan denna försäljning försämras klubbarnas ekonomi kraftigt. Intäkterna för klubbarna möjliggör ytterligare dyrbara spelarinköp.

Ulrika Grann säger att om ett samhälle vill stävja våldet och kriminaliteten, är enklaste sättet att drastiskt gå in för minskad konsumtion av alkohol i samhället. Men vilka åtgärder kan då vara lämpliga? Ulrika Grann nämner den tidiga ransoneringen i Sverige då motbok nyttjades.

– Att införa ransonering enligt den tidigare modellen i Sverige är nog inte realistiskt just nu, säger Ulrika Grann. Samhällsklimatet i Sverige är inte mottagligt för sådana resonemang.

– Men restaurangernas alkoholförsäljning borde bli mer restriktiv, fortsätter hon. Krogar som missbrukar sitt utskänkningstillstånd ska ju självklart förlora ett sådant. Myndigheter vill oftast detta, men politiker går oftast emellan och förordar fortsatt öppethållande av rent populistiska skäl.

– Men oavsett åtgärder måste första steget vara att svenskarna blir mer medvetna om sambandet mellan hög alkoholtolerans i ett samhälle och hög våldskriminalitet, säger Ulrika Grann. Där är vi nog inte idag – ännu.

Staffan Ringskog

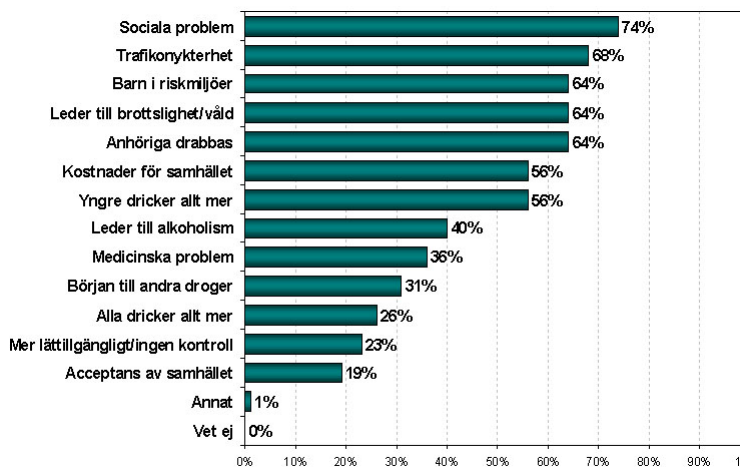
stockholmast@gmail.com

Mer om sambandet mellan alkohol och våld

Nedan följer några citat och sammanfattningar av rapporter som IOGT-NTO anser är särskilt intressanta.

Vad tycker svenska folket?

I en opinionsmätning som IOGT-NTO genomförde med hjälp av Novus Opinion 2009 angav 64 procent att det viktigaste skälet till att de såg alkoholen som ett problem var att den leder till brottslighet och våld. Detta skäl rankades som nummer tre.

Brottsförebyggande rådets, BRÅ:s, rapport om brottsutvecklingen i Sverige

All forskning visar att det alkoholrelaterade våldet sker när krog- och utelivet är som tätast.

Beträffande misshandelsfall 2007 framgår av Brottsförebyggande rådets rapport att alkohol och narkotika är vanligt förekommande i samband med våldsbrott. Vid en granskning av misshandelsfallen uppges att gärningspersonen troligen varit påverkad av alkohol eller narkotika i 70 procent av fallen med män involverade och 36 procent bland kvinnor. 45 procent av de utsatta männen och 19 procent av kvinnorna var själva berusade.

Majoriteten under 60 år har bevitnat eller själv utsatts för våld

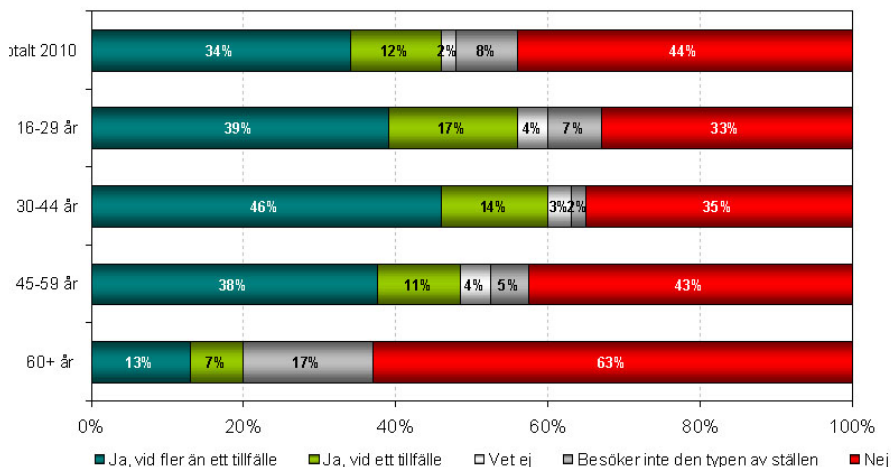
Våren 2010 genomförde Novus Opinion på IOGT-NTO:s uppdrag en undersökning bland 1000 personer.

En av de frågor som ställdes var: Har du vid något tillfälle känt obehag på grund av människors berusning när du besökt en restaurang, pub, diskotek, nattklubb, krog eller liknande?

Resultatet är ytterst oroande eftersom det har skett en stor ökning av andelen som upplevt obehag på grund av människors berusning. Sedan frågan senast ställdes 2008 har andelen som upplevt obehag ökat från 41 till 68 procent. 72 procent av kvinnorna har känt obehag jämfört med 63 procent av männen.

En annan fråga var: Har du vid något tillfälle bevitnat våld eller själv utsatts för våld på grund av människors berusning när du besökt en restaurang, pub, diskotek, nattklubb, krog eller liknande?

Totalt sett har 46 procent vid något tillfälle bevitnat våld eller själv utsatts för våld på grund av människors berusning. 34 procent har uppgett att detta har hänt vid mer än ett tillfälle.

Erfarenheter från dem som möter alkolvåldets offer och gärningsmän.

Alkohol och våld – misshandelns koppling till alkohol och krogmiljöer i Östergötland

För dem som jobbar närmast krogen och våldet är det självklart att det finns ett samband mellan alkohol och våld. Det visar en rapport från Polismyndigheten i Östergötland, som kartlägger misshandelns koppling till alkohol och krogmiljöer i Östergötland.

Rapporten behandlar det alkohol- och krogrelaterade våldet i Östergötland med särskilt fokus på misshandelsbrott där offer och gärningsman är obekanta. Det statistiska underlaget bygger på inrapporterade anmälningar under perioden 1 januari till och med 13 november 2006.

Det har framkommit att 60 procent av alla våldsbrott är alkohol- och krogrelaterade, och att dessa sker på helgnätter. Män är överrepresenterade i statistiken, fyra av fem fall av misshandel drabbar manliga offer.

Rapporterna fokuserar primärt på länets tre större städer: Linköping, Norrköping och Motala. I Linköping är 60 procent av alla misshandelsfall relaterade till alkohol och krogmiljöer, i Norrköping är motsvarande siffra 63 procent och för Motalas del är siffran hela 77 procent.

Man konstaterar att den generella nivån rörande misshandelsfall relaterade till alkohol och krogmiljöer ligger väldigt högt. Den ligger nära de siffror som presenterats av Statens folkhälsoinstitut, FHI, där man pekar på att 80 procent av misshandelsfallen i Sverige har koppling till alkoholkonsumtion. Detta bekräftar antagandet om att det finns ett starkt samband mellan misshandel och alkohol och krogar. Våldet ökar i takt med onykterheten. Sambandet är starkare ju mer explosivt dryckesmönstret är.

Gemensamt för alla tre städerna är att huvuddelen av våldet är koncentrerat till förhållandevis små ytor, nämligen gator i anslutning till krogar och nattklubbar. Dessa områden står för höga andelar av det totala antalet misshandelsfall i de olika polisområdena. För Linköping och Norrköpings del står områdena för 31 procent av det totala antalet anmälningar i respektive polisområde. För Motalas del står området runt Stora torget för hela 45 procent av det totala antalet anmälningar.

Detta innebär att om man kan få ner antalet misshandelsfall inom dessa områden kommer man också se tydliga förändringar i det totala antalet anmälningar. Detta ligger också i linje med vad FHI konstaterat, nämligen att hög berusningsgrad i samband med många alkoholpåverkade människor ökar risken för våld. Ju fler serveringstillstånd som beviljats i ett och samma område, desto större är risken.

Vilka gator bör man undvika i Västerås?

I Västerås har polisen gjort en intressant kartläggning av misshandelsfallen i citykärnan mellan åren 2005–2007. Det man kan se i sammanställningen är att brottsfrekvensen vad gäller misshandel mot man 18 år eller äldre är ganska konstant mellan åren och relativt jämnt fördelade mellan natt mot lördag och söndag. Det är lätt att se vilka gator och tider man bör undvika. Paradoxen är att det är just på dessa gator och vid dessa tider de flesta både vill och kan gå ut för att umgås.

Den alkoholrelaterade brottsligheten har ökat med 38 procent

38 procent av Polisförbundets medlemmar anser att den alkoholrelaterade brottsligheten har ökat under den senaste treårsperioden, medan tre procent anser att den minskat.

Uppgifterna hämtas från en undersökning som Polisförbundet och IOGT-NTO genomförde bland Polisförbundets medlemmar 2009. 1 485 personer svarade på undersökningen.

Politiska beslut om öppettider reducerar våldet

2007 skrev polismästarna i Norges fyra största städer ett gemensamt brev till sin ordförande angående det ökande alkolvåldet. Detta ledde till debatt och ett antal åtgärder.

En granskning ger vid handen att antalet utskänkningsställen har ökat med 30 procent på tio år och att konsumtionen har ökat med 30 procent under samma period.

En annan erfarenhet var att mest våld sker i områden där det finns många uteställen, mellan midnatt och klockan 06.00, natt mot lördag och söndag.

Under det senaste året har flera norska städer kortat öppettiderna. I Tönsberg har våldet minskat med 37 procent och i Trondheim med 34 procent. I snitt innebär en timmes kortare utskänkningstid en nedgång i antalet våldsbrott med ca 30 procent.

Under en åttamånadersperiod direkt efter regeländringen begicks 76 färre våldsbrott i Trondheim.

Redan nu dras slutsatsen att våldet kan reduceras med politiska beslut.

Källor:

Opinionsundersökning: Novus Opinion 2009. Fråga: Vad är det viktigast skälet till att du tycker att alkoholen är ett problem?

BRÅ: Brottutvecklingen i Sverige fram till år 2007. NTU 2006-07.

A.Westerlund, J. Väänänen (2006), Alkohol och våld. Misshandelns koppling till alkohol och krogmiljöer i Östergötland. Kriminalunderrättelsetjänsten (KUT), Polisen i Östergötland.

Exquiro Market Research, Polisförbundet och IOGT-NTO 2009

Dokument översatta från norska inhämtade från:

KRÅD, Kriminalitetsforebyggende råd

ACTIS, Norge

IOGT, Norge

Politiforum, Norge

Opinionsundersökning Novus Opinion 2010.

IOGT-NTO

Box 12825, 112 97 Stockholm • Telefon: 08-672 60 00
E-post: info@iogt.se • www.iogt.se